

Herstel oude houtzaagmolen Twickel geboden

DRS. Z. KOLKS, LID PROVINCIALE COMMISSIE OVERIJSEL

Wie onmiddellijk ten oosten van het Twentse stadje Delden 'weg van de snelweg' gaat en de oude weg richting Hengelo kiest, vindt vrijwel direct aan zijn rechterhand hotel-restaurant Carelshaven. Dit hotel werd aan het einde van de 18de eeuw als schippersherberg gebouwd bij de haven van de Twickelervaart, een op kosten van Carel Georg, graaf van Wassenaer Obdam, heer van Twickel, gegraven waterweg. Even verderop, nog juist vóór de Oelerbeek, voert een weg naar rechts. Aan deze weg ligt de houtzaagmolen van Twickel. Hier wordt het hout gezaagd, dat op het landgoed is gekapt. Ook particulieren kunnen er – tegen vergoeding – hun eigen hout laten zagen. Deze molen bestaat sinds 1771. In een akte van 20 april van dat jaar is namelijk sprake van 'onzen nieuw gemaakt, wordende zaagmoolen' en 'onze Nieuwe Twickelse zaagmolen'. Aanvankelijk was hij tevens pelmolen (een molen waar, om met *H. Hagens* te spreken, de gerstekorrels van hun bast of 'pel' werden ontdaan, met als eindprodukt de bekende kort). In 1881 werd, op voorstel van houtzaagmo-

lenaar *Marinus Gurck*, overgestapt van windenergie op stoomenergie. De stoom werd eind 1921 of begin 1922 op zijn beurt vervangen door electriciteit. Omstreeks 1975 werd er naast de oude zaagmolen een nieuwe gebouwd. Sindsdien is het oude gebouw buiten bedrijf. De inrichting is echter volledig bewaard gebleven.

De oude molen behoort tot het voor een houtzaagmolen gebruikelijke type van een middenpartij tussen twee vleugels: één aan de westkant en één aan de oostkant. Gezamenlijk geven zij een rechthoekige plattegrond te zien van bijna 27,4 bij ca. 9,5 m (buitenwerks gemeten). De middenpartij, die normaliter bekroond wordt door een molenromp met wicken, heeft in dit geval een vierkante doorsnede, is wickloos en gaat schuil onder een overdwars zadeldak. Vermoedelijk hebben wij hier te doen met een latere wijziging (uit 1881?).

Wel gewoon is weer dat het geheel zich een eind boven de grond verheft en dat de wanden, die bestaan uit verticale planken, meestal onder een scherpe hoek zijn geplaatst. Het niveauverschil van de vloer ten

opzichte van het maaiveld (in dit geval iets meer dan 1 meter) had tot gevolg, dat de boomstammen over een kunstmatige helling naar binnen moesten worden getrokken. Deze helling is nog aanwezig, en wel aan de oostzijde. Zij verkeert echter niet meer in de oorspronkelijke staat (de bestaande is namelijk van beton). Niet meer aanwezig is de nabijgelegen kolk, waar de stammen een aantal jaren in het water werden gelegd alvorens te worden gezaagd. Als dat tijdstip was aangebroken werden zij in de oostelijke vleugel op een slede gelegd, die hen door de op en neer gaande zaagramen in de middenpartij schoof, alwaar zij tot balken of planken werden verzaagd. Deze eindprodukten werden in de westelijke vleugel weer van de slee afgehaald.

Sinds deze zaagmolen niet meer wordt gebruikt is er aan het gebouw geen onderhoud meer gepleegd. Het gevolg is dat het dak op verschillende plaatsen lek is, met alle kwalijke gevolgen van dien. Snelle actie is geboden! Aangezien de eigenaar van de molen, de Stichting Twickel, niet in staat is de kosten van een totale restauratie voor haar rekening te nemen pogen de Bond Heemschut e.a. gedaan te krijgen, dat er zo spoedig mogelijk tijdelijke maatregelen worden getroffen om verder verval tegen te gaan. Subsidies van de kant van de overheid zijn niet te verwachten zolang de molen nog geen plaats heeft gekregen op de lijst van beschermde monumenten. Inmiddels worden er pogingen in het werk gesteld om hem alsnog te beschermen. Er is dus nog hoop dat dit gebouw, waarvan de geschiedenis zo nauw met die van Twickel is verweven, voor het nageslacht kan worden behouden.

De oude houtzaagmolen van Twickel vanuit het zuidwesten (foto R. Kampman, Almelo, augustus 1984)

